

MEGNYITOTT ZSILIKEK

Ez a címe annak a nagy terjedelmű, héthasábos cikknek a Neue Zürcher Zeitungban (1989. dec. 2/3.), amelyet a sajtószabadság jegyében kibontakozó magyar irodalomról írt Eva Haldimann, a vezető svájci hírlap magyar származású munkatársa, irodalmunk kiváló ismerője. A mintegy négyszáz magán- vagy félmagán kiadó színrelépését azzal magyarázza, hogy az olvasók – természetes mohósággal – meg kívánnak ismerkedni mindazokkal a szépirodalmi, művelődéstörténeti és politikai művekkel, amelyek az elmúlt évtizedekben a kultúrpolitika elzárt előlük. Nem kerüli el Haldimann figyelmét, hogy az éles kiadói verseny viszonyai közt nem kellő szakmai felkészültség, ízlésbeli éretlenség miatt sok selejtes mű is megjelenik. Különösen azt kifogásolja, hogy az aluljárókat előnti a pornó, és kiszorítja azt a közelmúlttal foglalkozó politikai irodalmat, amely az elmúlt hónapokban még az érdeklődés előterében állt.

Haldimann azonban figyelmét elsősorban a pozitív jelenségekre irányítja, széles panorámát vázol fel azokból a művekből, amelyek szellemiségüknél fogva éveken át nem jelenhettek meg, s azokról a mostanában született írásokról, amelyeknek publikálásához éppen a felszabadult szellemi élet nyújtott kedvező lehetőséget.

Mindenekelőtt az *Újhold-Évkönyvek* sorjázó köteteit méltatja, a bennük megjelenő írások esztétikai igényességét, aényt, hogy Konrád György, Eörsi István, Petri György mily természetességgel kapcsolódtak be az egyetemes magyar irodalom vérkeringésébe. Bemutatja – Koestler, Orwell és Szolzsenyicin „érkezése” mellett – miként talált haza Határ Győző, Faludy György, Borbándi Gyula. Vámos Miklós, Kornis Mihály, Csalog Zsolt, Csengey Dénes, Temesi Ferenc írásainak ismertetésével a kibomló irodalom tematikai sokszínűségét illusztrálja. A miniatűr esszék sorából kiemelkedik a Király Zsuzsa „albérlő-regényével” foglalkozó írás, amely az anyagilag lepusztult értelmiségi lélet átvilágító regényt, a közelmúltban feltűnt írónő kiváló tehetségét méltatja. Elmélyült figyelemmel elemzi Eörsi István legújabb munkáit; majd Örkény, Mándy, Mészöly Miklós és Ottlik Géza mostanában megjelent műveit ismerteti finom érzékenységgel. A nagy ívű szemlét Nádas Péter, Lengyel Péter és Kertész Imre köteteinek behatóbb vizsgálata zárja.

Eva Haldimann valóságos kis jelenkori irodalomtörténetet nyújtott e tanulmányával. Miként cikke bevezetőjében, ugyanúgy záró soraiban is felvet egy érdekes problémát, azt nevezetesen: mily jó lenne, ha e megrázó témák „kiírásával” a történelmi múltba süllyedne mindaz, ami oly drámaian ragadta meg az írói érzékenységet. De felmerül egy másik gond is: a tiltás megszűntével felszakadtak a gátak a publikálás előtt, de vajon az „elszámoló” irodalmon túl terjedő övezetek üzenetével készen áll-e az irodalom az újabb küldetésre. Egy jeles magyar író így válaszolt a szerzőnek: „Rádöbbsentem, hogy üres a zsák.” Úgy látszik, éppen abban állt a művészet – véli Haldimann –, hogy az írónak a szabadságot nélkülöző korban is el kellett tudni mondania a teljes igazságot.

I. L.